

KOMORBID KASALLIKLAR BILAN BOG‘LIQ PSORIAZ KASALLIGIGA CHALINGAN BEMORLARNI DIAGNOSTIKA VA DAVOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Magistratura rezidenti: **Bozorova Zarina Xamza qizi**

Ilmiy rahbar: Dotsent **Narzikulov R.M.**

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

Kalit so‘zlar

POL (peroksid oksidlanish jarayonlari) Psoriaz, komorbid kasalliklar, metabolik sindrom, psoriatik artrit, diagnostika, kompleks davolash.

Annotatsiya

Bugungi kungacha psoriaz kasalligi va uning komorbid (birga uchraydigan) kasalliklari bilan bog‘liq diagnostika va davolash usullarini takomillashtirish bo‘yicha dunyo miqyosida olib borilgan ilmiy izlanishlar minglab ilmiy maqolalar, tahliliy tadqiqotlar va klinik izlanishlarni o‘z ichiga oladi, ya’ni bu soha juda keng tadqiq etilgan.

1. Global ilmiy adabiyotlar soni • 2004-2022 yillar oralig‘ida psoriaz kasalligi komorbiditetlari bo‘yicha bibliometrik tahlilda 1803 dan ortiq ilmiy maqola aniqlangan. Bu maqolalar 81 dan ortiq mamlakat olimlari tomonidan nashr etilgan va soha bo‘yicha asosiy trendlar, diagnostika yondashuvlari, komorbid kasalliklar turlari va davolash yondashuvlarini o‘rgangan.

Bu faqat «psoriaz va komorbiditetlar» jihatiga qaratilgan bibliometrik tahlil bo‘lib, umumiy psoriaz diagnostikasi va davolash bo‘yicha ilmiy nashrlar soni bundan ancha ko‘p.

2. Tadqiqotlar mavzulari va yo‘nalishlari

Psoriaz bilan bog‘liq izlanishlar quyidagi yo‘nalishlarda intensiv davom etgan:

- Psoriatik artrit va boshqa surunkali yallig‘lanish kasalliklari bilan bog‘liqlik;
- Metabolik sindrom, yurak–qon tomir kasalliklari qo‘shimcha xavf omillari sifatida;
- Psixosozial salomatlik – ruhiy salomatlik va hayot sifati bilan bog‘liq tadqiqotlar;
- Tashxis va monitoringda biomarkerlar, genetik omillar va yangi yondashuvlar;
- Biologik terapiya va immunomodulyator dori vositalari bo‘yicha klinik sinovlar va ko‘rsatmalar;

3. Klinika va amaliy tadqiqotlar

- Psoriaz bemorlarida komorbid kasalliklar bo‘yicha klinik tahlillar, masalan, psoriaz bilan og‘rigan bemorlarning 57.9% da kamida bitta komorbiditet mavjudligi qayd etilgan tadqiqotlar mavjud.

- Shuningdek, milliy va mintaqaviy tibbiyot markazlarida o‘tkazilgan retrospektiv klinik tahlillar — yuzlab va minglab psoriasis bemorlarida komorbid sharoitlar va ularning aloqador omillarini o‘rganadi.

4. Ilmiy izlanishlar tendensiyalari

- Tadqiqotlar soni oxirgi 20 yilda sezilarli darajada oshgan va 2004-2022 yillar ichida bu mavzu bo‘yicha 1803 dan ortiq ilmiy maqola to‘plangan.

Psoriasis patogenezida immun va yallig‘lanish mediatorlari - TNF- α , IL-17 muhim rol o‘ynaydi va shu bilan birga ateroskleroz hamda insulin rezistentligi kabi birga kechuvchi holatlarning rivojlanishiga ham ta‘sir ko‘rsatadi. Shunga qaramay, psoriasisli bemorlarda POL va immun mexanizmlarining o‘zaro ta‘siri bilan bog‘liq ko‘plab jihatlar hali ham noma‘lumligicha qolmoqda. Shu munosabat bilan zamonaviy dermatologiyaning asosiy vazifalaridan biri — POL holati va antioksidant himoya tizimini hisobga olgan holda psoriasis bilan og‘rigan bemorlarni davolashni takomillashtirish usullarini izlashdan iboratdir.

Psoriasisda ortiqcha ishlab chiqariladigan sitokinlar va boshqa omillar metabolik sindrom (MS) hamda yurak-qon tomir kasalliklari rivojlanish xavfini oshiradi. Th-1 va Th-17 hujayralarining faollashuvi hamda kengayishi natijasida TNF-alfa, IFN-gamma, IL-1, IL-2, IL-6, IL-8 va IL-17 kabi yallig‘lanish sitokinlari ko‘p miqdorda hosil bo‘ladi. Bu esa angiogenez, adipogenez, insulin signallanishi, lipid almashinuvi va immun hujayralar migratsiyasi kabi jarayonlarga ta‘sir ko‘rsatadi.

Psoriasisdagi Th-1/Th-17 tizimining surunkali yallig‘lanishdagi metabolik jihatlarini semirish, qandli diabet va ateroskleroz kabi boshqa holatlarga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi — bu esa o‘zaro og‘irlashish va moyillik munosabatini yuzaga keltiradi.

Xulosa

Komorbid kasalliklar bilan kechuvchi psoriasis bemorlarini davolashda multidisiplinar yondashuv muhim ahamiyatga ega. Erta va to‘liq diagnostika, individual davolash rejasini tuzish kasallikning og‘ir kechishini kamaytiradi, asoratlar xavfini pasaytiradi va bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Bagel I., Nelson E., Keegan B.R. Apremilast and narrowband ultraviolet-B combination therapy. for treating moderate-to-severe.plaque.psoriasis. JDrugs Dermatol. 2017; 16 (10): 957-962.

2. Carrascosa_J.M., van Doorn M.B., Lahfa M. et al. Clinical relevance of immunogenicity of biologics in psoriasis: implications for treatment strategies. *I Eur Acad Dermatol Venereol.* 2014; 28 (11): 1424-14
3. .Menter A., Tying S.K., Gordon K. et al. Adalimumab therapy for moderate to severe psoriasis: A randomized, controlled phase III trial. *JAm Acad Dermatol.* 2008; 58: 106-119
4. Gordon K.B., Langley_R.G., Leonardi C. et al. Clinical response to adalimumab treatment in patients with moderate to severe psoriasis: double-blind, randomized controlled trial and open: label extension study. *I Am Acad Dermatol.* 2006; 55 (4): 598-620
5. Gisondi P., Girolomoni G. Apremilast in the therapy of moderate-to-severe chronic plaque psoriasis. *Drug Design, Development and Therapy* 2016:10; 1763